

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне
значення результатів дисертації

ПОНОМАРЕНКА Івана Володимировича

на тему: «Психологічні особливості професійного благополуччя працівників
Державної служби України з надзвичайних ситуацій», представленої на
здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 –
Психологія

Тема дисертації скорегована та затверджена Вченою радою
Національного університету цивільного захисту України (протокол № 10 від
24.04.2024 року).

Науковий керівник: доцент кафедри психології діяльності в особливих
умовах, кандидат психологічних наук, доцент Боснюк В. Ф.

1. Дисертація за змістом відповідає галузі знань 05 – соціальні та
поведінкові науки і спеціальності 053 – психологія.

2. Актуальність вирішеного наукового завдання зумовлена тим, що у
сучасній психологічній науці дедалі більше уваги приділяється дослідженню
гармонійного функціонування особистості, здатності до конструктивної
взаємодії у різних соціальних контекстах, зокрема й у професійній сфері.
Особливої значущості це питання набуває й для працівників ризиконебезпечних
професій, де від них вимагається не лише бути стійкими до стресу, але й бути
психологічно благополучними.

Аналіз наукових досліджень в галузі екстремальної та кризової психології
свідчить, що увага дослідників переважно зосереджена на вивченні та корекції
деструктивних аспектів професійної діяльності, негативних за своєю суттю
психічних явищ, таких як стрес, емоційне вигорання, страхи, відчуження,
самотність, депресія, тривога, фрустрація, посттравматичний стресовий розлад
тощо. Проте відсутність психологічного стресу та дисфункцій не завжди
означає наявність позитивного функціонування у працівника, відсутність
психологічних проблем автоматично не призводить до благополуччя
особистості. Показано, що позитивні і негативні процеси є відносно
незалежними один від одного і розвиваються за різними траєкторіями, мають
свої специфічні закономірності (А. Беккер, Е. Демеруті, В. Шауфелі).

Тобто, для забезпечення повноцінного розуміння професійного
благополуччя працівників ДСНС необхідно змінити фокус дослідження на
позитивне функціонування. Такий підхід дозволить виявити потенціал для

розвитку працівників ДСНС, їх самореалізації в професійній сфері, збільшить задоволеність діяльністю, активність та ініціативність, що призведе до здатності рятувальниками більш ефективно виконувати свої професійні обов'язки, знайти здоровий баланс між роботою та особистим життям. Орієнтація на розвиток та позитивне функціонування сприятиме не лише вирішенню поточних проблем, але й забезпечуватиме довгострокові переваги для працівників та діяльності. Дослідження факторів високого рівня професійного благополуччя дозволить знайти чинники не тільки розвитку позитивних емоцій та відчуття значущості своєї роботи, але і зменшити негативні наслідки професійного стресу, збільшити здатність приймати більш конструктивні рішення в критичних ситуаціях.

Також важливою складовою дослідження є розробка теоретико-методологічного підґрунтя, яке дозволить інтегрувати сучасні концепції професійного благополуччя у специфіку діяльності працівників ДСНС, що дозволить не лише поглибити розуміння даного феномену, вивчити специфічні особливості благополуччя рятувальників, але й розробити ефективні психотехнології для його розвитку.

Таким чином, актуальність дослідження обумовлена потребою в комплексному підході до аналізу професійного благополуччя працівників ДСНС, недостатньою розробленістю концепцій позитивного функціонування особистості в галузі екстремальної та кризової психології, а також необхідністю створення ефективного психоінструментарію для підтримки та розвитку благополуччя у працівників ризиконебезпечних професій.

3. Зв'язок роботи з планом наукової та науково-технічної діяльності Національного університету цивільного захисту України.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету цивільного захисту України у межах науково-дослідної роботи «Психологічні аспекти самовдосконалення та саморозвитку фахівців екстремального профілю діяльності» (№ ДР 0121000009) та пов'язане з реалізацією Наказу Міністерства внутрішніх справ України № 412 від 26.05.2020 р. «Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту» та Постанови Кабінету Міністрів України № 468 від 09.05.2023 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо вдосконалення питань проходження служби цивільного захисту та грошового забезпечення осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту».

4. Нові науково-обґрунтовані теоретичні та/або експериментальні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для

галузі знань та підтверджені документами, які засвідчують проведення таких досліджень.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в систему психологічного забезпечення професійної діяльності працівників ДСНС у вигляді авторської програми розвитку професійного благополуччя працівників ДСНС. Основні результати дисертаційного дослідження були впроваджені в практичну діяльність Головного управління ДСНС у Запорізькій області (акт впровадження від 17 червня 2024 р.), Міжрегіональному центрі гуманітарного розмінування та швидкого реагування ДСНС (акт впровадження від 24 червня 2024 р.) та у навчальний процес кафедри медицини надзвичайних ситуацій та тактичної медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (акт впровадження від 2 вересня 2024 р.).

5. Ступінь достовірності та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

У роботі на достатньому теоретичному та емпіричному матеріалі послідовно та неухильно дотримуючись визначених у теоретичній частині методологічних засад розкрито і обґрунтовано її основні положення: визначено поняття «професійне благополуччя працівників ДСНС»; виокремлено роль соціально-організаційних та особистісних чинників в оцінці професійного благополуччя працівників ДСНС; представлено особливості зв'язку благополуччя працівників ДСНС з їх типами поведінки в ситуаціях професійних вимог; обґрунтовані мішені психологічних інтервенцій для розвитку професійного благополуччя рятувальників.

Положення дисертації доведено з належною доказовістю і послідовністю із застосуванням одновимірних, багатовимірних статистичних методів, порівнянням середніх значень у двох вибірках, було визначено статистичний зв'язок між змінними, застосовано дисперсійний та регресійний аналізи за допомогою пакету статистичних програм SPSS 23.0. та JAMOVI 2.3.28.

Загалом наведена наукова праця є самостійним логічним за структурою і завершеним науковим дослідженням.

6. Практична значущість дисертації полягає у можливості використання результатів роботи у психодіагностичній, консультаційній, психокорекційній та психопрофілактичній роботі з працівниками ДСНС.

Розроблена програма соціально-психологічного тренінгу спрямованого на підтримку та розвиток професійного благополуччя працівників ДСНС. При створенні програми тренінгу враховано специфіку професійної діяльності працівників ДСНС, психотравмуючі фактори, емпіричні результати досліджень та релевантні теоретичні моделі. Основна мета тренінгу полягає у розвитку

психологічних ресурсів, оптимізації мотивації, підвищенні толерантності до невизначеності та створенні сприятливого середовища для емоційного й соціального функціонування в колективі.

7. Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій.

Результати дисертації відображено у 12 наукових працях: 4 статтях у виданнях, затверджених МОН України, як фахові у галузі психології; 8 тезах доповідей на наукових конференціях.

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

7.1. Ponomarenko I. Determination conceptual possibilities of the development of the phenomena of professional and psychological well-being among specialists of the state emergency service. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2023. Вип. № 1 (5). С. 62–72.

7.2. Ponomarenko I. The role of social characteristics of personality in the professional well-being of rescuers. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2023. Вип. № 2 (6). С. 72–79.

7.3. Пономаренко І. В. Особливості професійного благополуччя працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Науковий журнал «Габітус». 2024. Вип. 60. С. 174–179.

7.4. Пономаренко І. В. Мотиваційні чинники професійного благополуччя працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна). 2024. Вип. 1. С. 47-53.

8. Особистий внесок здобувача в науку полягає в тому, що:
вперше:

- визначено поняття «професійне благополуччя працівників ДСНС»;
- виокремлено роль соціально-організаційних та особистісних чинників в оцінці професійного благополуччя працівників ДСНС;
- представлено особливості зв'язку благополуччя працівників ДСНС з їх типами поведінки в ситуаціях професійних вимог;
- обґрунтовані мішені психологічних інтервенцій для розвитку професійного благополуччя рятувальників.

удосконалено:

- шляхи та методи оцінювання професійного благополуччя працівників ДСНС.

набуло подальшого розвитку:

- психотехнології розвитку професійного благополуччя фахівців ДСНС.

9. Відповідність вимогам до оформлення дисертації та доброчесності.
Оцінка цілісності змісту та стилю написання.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел із 258 найменувань, із них 94 іноземними мовами, додатків на 31 сторінці.

Загальний обсяг дисертації складає 290 сторінок, із них основного тексту 226 сторінок, 24 таблиць, 2 рисунків та містить результати власних досліджень.

Рівень унікальності тексту становить 89,0 %. Усі використані у праці запозичення є правомірними, а саме: цитати наукових творів, що використовуються, мають обов'язкове посилання на його автора і джерело цитування.

У роботі здобувачем чітко та змістовно визначено мету та основні завдання, об'єкт та предмет дослідження, використано праці вітчизняних і закордонних науковців, які досліджували проблему професійного благополуччя. Матеріали дисертації викладені науковим стилем, доступною мовою, послідовно, стисло та грамотно.

У цілому дисертаційна робота Івана ПОНОМАРЕНКА «Психологічні особливості професійного благополуччя працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій» представляє закінчене наукове дослідження, яке виконано на високому науковому рівні, повністю відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

10. Дисертація не містить таємної інформації та інформації з обмеженим доступом.

Начальник кафедри психології діяльності в
особливих умовах факультету управління та
безпеки населення Національного університету
цивільного захисту України
доктор психологічних наук, професор

Наталія ОНІЩЕНКО

«27» грудня 2024 року

